

УДК 657

Іванова А. В.

здобувач вищої освіти, першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
ОПП «Облік і аудит»

Афанас'єва І. І.

науковий керівник
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Національний авіаційний університет

ОБЛІК ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Анотація. Досліджено місце обліку власного капіталу в обліковій системі суб'єкта господарювання як важливої складової процесу прийняття управлінських рішень. Розглянуто сутність обліку формування власного капіталу акціонерних товариств на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова. Акціонерне товариство, вітчизняне підприємство, власний капітал, іноземне підприємство, облік, прибуток.

Постановка проблеми. Облік власного капіталу є важливою частиною управління підприємством, оскільки цей капітал являє собою основне джерело фінансування та фундамент для прийняття стратегічних управлінських рішень. Достовірна інформація про усі складові власного капіталу, яку надає якісно організована система бухгалтерського обліку, сприяє адекватному розумінню фінансового стану компанії та визначає зміни в структурі капіталу. Такий облік є ключовим інструментом забезпечення фінансової стабільності та ефективності підприємницької діяльності.

Власний капітал – це частина активів компанії, що залишається після вирахування її зобов'язань. Він відіграє важливу роль як джерело фінансових та інших ресурсів, основний вид власного капіталу формується при створенні підприємства. Власний капітал може бути направлений на розширення наявного бізнесу та впровадження інноваційних технологій.

В основному власний капітал включає внески учасників компанії, або ж, якщо це саме акціонерне товариство, – акціонерів. Варто зазначити, що значною часткою в складі власного капіталу можуть виступати нерозподілені прибутки, які можуть бути направлені на розширення наявного бізнесу та впровадження інноваційних технологій.

В Україні питанням власного капіталу та його обліку займалися багато вчених-економістів, однак воно й досі залишається актуальним через складність та багатогранність цього об'єкта та нові виклики сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Найголовнішим елементом власного (акціонерного) капіталу підприємства є зареєстрований (пайовий, статутний) капітал, що представляє офіційно об'явлену і належним чином зареєстровану частину внесків власників до капіталу підприємства [4].

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 р. №2465-IX, зі змінами та доповненнями, статутний капітал – це капітал

акціонерного товариства, що утворюється з суми номінальної вартості всіх розміщених акцій такого товариства [2].

Законом «Про акціонерні товариства» встановлено, що відкритий продаж акцій через торгівця цінними паперами веде до утворення публічного акціонерного товариства, а розміщення їх між майбутніми акціонерами в обмеженій кількості характерне для приватного акціонерного товариства. Саме це дозволяє виділити акціонерні товариства публічні та приватні. Різниця між ними полягає також і в об'єкті господарювання [5]. Якщо цей об'єкт є прибутковим і привертає увагу достатньої кількості акціонерів з необхідним капіталом, то кількість учасників буде лімітованою. Проте при слабкому об'єкті діяльності та дефіциті капіталу обирається модель публічного акціонерного товариства.

Внесками до статутного капіталу господарського товариства можуть бути кошти, цінні папери, інші майнові цінності або права, які мають грошову вартість, якщо інше не передбачено законодавством. Вартісна оцінка внеску учасника такого товариства відбувається за домовленістю сторін, а у випадках, що передбачені законодавчо-нормативними актами, може підлягати незалежній експертній оцінці [5].

Законодавчо визначеним мінімальним розміром статутного капіталу акціонерного товариства є 200 розмірів мінімальної заробітної плати, виходячи із розміру мінімальної заробітної плати, що діє на день створення (реєстрації) акціонерного товариства. Такий розмір обов'язково вказується в установчих документах товариства.

В процесі своєї діяльності акціонерне товариство може змінювати статутний капітал, приймаючи відповідне рішення на зборах учасників і фіксує його в протоколі. Збільшення статутного капіталу може бути обумовлено різними чинниками, такими як підвищення кредитоспроможності для отримання кредитів та залучення додаткових акцій, мобілізація фінансових ресурсів, визначення ринкової ціни акцій (такий фактор не діє на вітчизняному ринку цінних паперів), а також розширення бази для виплати дивідендів, що є значущим фактором для акціонерів.

Міжнародний досвід показує, що методами збільшення статутного капіталу можуть бути наступні:

- 1) зростання кількості акцій зі збереженням дійсної номінальної вартості:
  - шляхом залучення додаткових вкладів від акціонерів (що дозволяє перерозподілити корпоративні права);
  - через реінвестицію дивідендів (зберігаючи пропорції між учасниками);
  - шляхом індексації основних фондів (без зміни пропорцій між учасниками).
- 2) підвищення номінальної вартості акцій:
  - через індексацію основних засобів;
  - через реінвестицію дивідендів.
- 3) обмін облігацій на акції (не передбачено в Україні) [7].

Якщо говорити про зменшення статутного капіталу, то воно також може відбуватися через різні обставини, у тому числі при виході одного з учасників зі складу засновників товариства.

Організація бухгалтерського обліку повинна мати за мету забезпечення надання повних та достовірних даних про статутний капітал підприємства задля гарантування ефективного управління та контролю за його фінансовим станом. Згідно з національним Планом рахунків облік статутного капіталу ведеться на рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Оскільки він є пасивним, то його збільшення відображають за кредитом, а зменшення – за дебетом.

Якщо мова йде, наприклад, про збільшення статутного капіталу, то за дебетом будуть відображатися складові власного капіталу, що не стосуються зареєстрованого капіталу.

Таким чином, власний капітал є надзвичайно важливою та складною категорією як в Україні, так і в усьому світі. Статутний капітал є одним з найголовніших його елементів та являє собою вклади учасників або акціонерів. Для успішної фінансово-господарської діяльності безпосередньо акціонерних товариств необхідно враховувати специфіку ведення обліку формування власного капіталу та його доцільного використання, щоб такі товариства могли ефективно розпоряджатися власними джерелами активів, отримувати прибутки та продовжувати свою діяльність на стратегічному рівні.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 р. №2465-IX (зі змінами і доповненнями). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/996-14#Text>
4. Іщенко Я. П., Галайда Л. В. *Теоретичні основи формування власного капіталу підприємства:* стаття. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/1/39.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
5. Любар О. О. *Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу:* стаття. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/101.pdf (дата звернення: 11.11.2023).
6. Мельник Т. Г., Димніч В. В. *Особливості обліку власного капіталу в акціонерних товариствах:* стаття. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5029/4935> (дата звернення 11.11.2023).
7. Сопко В. В., Панченкова Ю. В. *Власний капітал акціонерних товариств: особливості визначення та обліку:* стаття. URL: <file:///C:/Users/HP/Downloads/vlasniy-kapital-aktsionernih-tovaristv-osoblivosti-viznachennya-ta-obliku.pdf> (дата звернення: 11.11.2023).